

## ПРЕ ПУТОВАЊА

Дуго већ, има томе четири године, после окончања Драта у источној Славонији, уништења Вуковара, после избијања рата у Босни и Херцеговини, намеравао сам да путујем у Србију. Од целе земље познавао сам само Београд, где сам пре готово три деценије, као аутор једног немог комада, био позван на позоришни фестивал. Од те, можда, једноиподневне посете у сећању сам задржао само своје негодовање због непрестаног немира током ове представе без текста у српској публици која, како сам тада мислио, будући јужњачка или балканска, каква је била, није, наравно, могла бити зрела за тако дуготрајно ћутање на сцени. Од великог града Београда не памтим пак ништа до једне благе низбрдице према рекама Сави и Дунаву што се спајају у равници – али без слике те две воде које затварају обзор и без представе оних „типично комунистичких“ стамбених блокова. Тек сада, недавно, приликом мог другог боравка у српској, раније југословенској престоници, у једној споредној улици оивиченој липама што су расејавале јесење лишће, док сам случајно пролазио поред „Удружења књижевника“, сетио сам се да сам тада чак и био унутра, послужен и, успут, због свог младалачког књижевничког

држања на крајње пријатељски начин исмејан од стране баш и не много старијег, а тада у целој Европи славног писца Миодрага Булатовића, чији сам роман *Црвени њеџао леџи њрема небу* с приличним одушевљењем читао. (Умро је пре неколико година, усред југословенског рата, ругајући се, како ми у Београду рекоше, до краја свакоме, а истовремено увек спреман да помогне; да ли је у иностранству ико обељио његову смрт?)

Пре свега, ратови су били разлог због чега сам хтео у Србију, у земљу такозваних „агресора“. Осим тога, нешто ме је терало да видим ту земљу која ми је од свих југословенских република била најмање позната, а притом, можда управо због вести и мишљења о њој, и најпривлачнија, а с обзиром на чудне приче што су се о њој шириле и, како би се рекло, најинтересантнија. Готово све слике и извештаји током последње четири године стизали су, као што се зна, с једне стране фронтова или граница, а ако би ту и тамо допирали с друге стране, изгледали су ми, временом све више и више као пуки одрази уобичајених наслова – а ни у ком случају као какво сведочанство. Нешто ме је вукло да завири иза огледала; терало ме да отпутујем у ту, сваким чланком, сваким коментаром, сваком анализом непознатију и истраживања или чак само гледања све достојнију земљу Србију. И ако неко сада каже: „Аха, просрпски!“ или „Аха, југофил!“ – тај боље да даље не чита.

Било је, истина, последњих година повремених позива из смањене Југославије, за Србију или Црну

Гору, Монтенегро. Но, хтео сам да избегнем да се тамо појављујем као јавна, па чак и полујавна личност.

Пожелио сам да се крећем попут каквог намерника, непрепознатљив чак ни као странац или путник, и то не само у метрополама Београду или Титограду (у међувремену Подгорици), већ, пре свега, у малим градовима и селима, а по могућности и далеко од било каквих насеља. Али, наравно, био ми је потребан некакав водич који познаје крај, неки сапутник, и можда преводилац; јер својим мањкавим знањем словеначког и с неколико српскохрватских трагова у сећању на једно лето на јадранском острву Крку пре више од тридесет година, нисам се смео задовољити, ако сам већ желео да то не буде уобичајено путовање. (Страно ћирилично писмо ми, међутим, није представљало проблем: то што сам, често замуцкујући, тек морао да га дешифрујем, изгледало ми је као да управо погодује мом науку.)

Случај је хтео да већ дуго имам два пријатеља из Србије који су прилично млади отишли из своје земље, али су се у њу враћали ређе или чешће, па чак и сад током рата: у посету родитељима, или мајци-удовици, и или једном или другом брачном или ванбрачном детету заједно са рано напуштеном драганом у Србији. Један је Жарко Радаковић, преводилац неких мојих ствари на српски, и *à ses heures*, како то Французи лепо кажу, у „своје време“, и сам писац; истина, стално запослен, након студија у Београду и потом дуго у Тибингену, преводилац и спикер новинских чланака на немачком језику у радио станици *Дојче веле* усмереној

на Балкан: чак и ту, у једном неретком расцепу између бити Србин и морати да говори против (видети на пример оне тенденциозне картече из *Франкфуртјер алјемајне цајтунга* који никада нису имали ама баш ничега што би се могло назвати „просрпским“), врсан преводилац-спикер, међутим, понекад помало несигурног гласа. Могуће да је и таква егзистенција допринела онемелости што је спопала мог пријатеља од почетка рата, не само пред непријатељима већ и пред пријатељима, па тако и преда мном. Он је, истина, и даље преводио ту и тамо, и то је, без обзира на рат излазило у Београду, Нишу или Новом Саду као књига: но о томе од њега ништа нисам чуо – Жарко Р. је живео, преводио и писао као у некој самоодабраној издвојености. Да бих га сада пронашао морао сам да се обратим последњем приснијем пријатељу који му је још преостао, једном мормону, далеко у америчкој држави Јути. И како то већ одговара таквом мормонском заобилазном путу, тај Србин и ја, Аустријанац, договорили смо се за трен ока: телефонски позив из Келна – за, почетком новембра, састанак у Београду, „тамо ионако посећујем мајку“ – а за наредну недељу пројекат заједничког путовања на границу према Босни, где он, опет „ионако“, у једној варошици на пограничној реци Дрини већ има договорену посету својој некадашњој девојци и заједничкој, у међувремену готово осамнаестогодишњој ћерки.

Другог српског пријатеља, од кога сам очекивао да ми приближи своју земљу и свој народ, познавао сам из готово десетогодишњег периода мог живота у